

In zijn zoals altijd originele en helder geschreven artikel over hysteresis (ESB, 2 november 1994, blz. 998-1000), gaat Pen naar mijn idee op één punt met iets te grote zevenmijls-laarzen door de geschiedenis van het economisch denken. Hij schrijft dat het idee van hysteresis in de vorm van een 'armoedeval' al in de jaren vijftig gemeengoed was bij historici en sociologen. En hij vervolgt: "Hun kritiek laat pure economen onberoerd, want... is afkomstig van buitenstaanders" (blz. 999). In werkelijkheid waren er in de jaren veertig en vijftig ook economen die deze ideeën uitdroegen, namelijk ontwikkelings-economen.

Ontwikkelingseconomen liepen al vroeg aan tegen de beperkingen van orthodoxe economiebeoefening met haar veronderstellingen van perfecte mededinging, constante schaalopbrengsten, en het geringe belang van instituties¹. Gunnar Myrdal was één van de economen die de armoedeval constateerden². Deze kan volgens hem worden overwonnen door te investeren in verschillende sectoren tegelijk – sectoren die elkaar strategisch aanvullen ('strategic complementarities'), wat leidt tot toenemende schaalopbrengsten. Myrdal spreekt ook van 'cumulative causation'. Rosenstein-Rodan kwam al in 1943 met het idee dat er een 'big push' nodig is om agrarische landen te industrialiseren³. Daarmee bedoelt hij een door de overheid geïnitieerde investerings'drive' in vele sectoren tegelijk. Ook hier is de reden dat er een sprong nodig is van een situatie waarin alle factoren een laag niveau van ontwikkeling in stand houden, naar een nieuwe situatie waarin een hoger niveau bereikbaar is.

Blijft de vraag waarom 'mainstream' economen deze ideeën niet eerder hebben opgepakt en verwerkt. Een eerste verklaring zou kunnen zijn, dat ontwikkelingseconomen ook gezien worden als buitenstaanders. Dat zou ik op voorhand toch niet willen onderschrijven. Een andere verklaring, die Krugman lijkt aan te hangen, is dat de ideeën van ontwikkelingseconomen onvoldoende in formele theorieën waren uitgewerkt⁴. Moderne evenwichtsanalyse met imperfecte markten heeft het mogelijk gemaakt de concepten te formalise-

ren, waardoor ze beter inpasbaar zijn in 'mainstream' theorie. Bardhan geeft nog een derde verklaring. Hij benadrukt de moeilijkheden bij het toepassen van deze ideeën in de praktijk van ontwikkelingslanden. Deze problemen zijn onderschat. In de eerste plaats waren er problemen met het vinden van politieke overeenstemming over een investeringsprogramma, en met de macro-economische coördinatie ervan. In de tweede plaats waren er problemen met de efficiëntie op het microniveau. Dit heeft op grote schaal tot 'government failures' geleid, waardoor economen geen aandacht meer hadden voor de ideeën zelf.

Wanneer we ervan uitgaan dat in beide laatste verklaringen een kern van waarheid zit, komt als vanzelf een volgende vraag op. Eigenlijk is het meer een uitdaging aan de economische professie: zal de theoretische verdieping leiden tot beter beleid?

Geske Dijkstra

De auteur is verbonden aan de vakgroep algemene economie, Rijksuniversiteit Limburg.

1. P. Bardhan, Economics of development and the development of economics, *Journal of Economic Perspectives*, jg. 7, nr. 2, voorjaar 1993, blz. 129-142.

2. G. Myrdal, *Economic theory and underdeveloped regions*, G. Duckworth, Londen, 1957.

3. P. Rosenstein-Rodan, Problems of industrialization of Eastern and South-Eastern Europe, *Economic Journal*, jg. 53, juni-september 1943, blz. 202-211.

4. Zie P. Bardhan, op.cit., blz. 134.